

Verdere stappen zetten

Accountantsverslag voor

Gemeente Dalfsen

20 juni 2012

Aan de gemeenteraad van de gemeente Dalfsen
T.a.v. mevr. N. IJnema MSc.
Postbus 35
7720 AA DALFSEN

20 juni 2012

Referentie: gjov/e0256432 /30388634/sjd/mse

Geachte leden van de gemeenteraad,

Wij hebben het genoegen ons accountantsverslag over het boekjaar 2011 aan u te presenteren. Dit verslag bevat onze belangrijkste bevindingen uit de controle van uw jaarrekening en is uitgegeven conform het Besluit Accountantscontrole Decentrale Overheden (BADO). Wij bedanken u en uw collega's voor hun medewerking bij onze controlewerkzaamheden.

Wij hebben een goedkeurende controleverklaring bij uw jaarrekening afgegeven

In overeenstemming met de opdracht van de raad, zoals uiteengezet in onze opdrachtbevestiging, hebben we de jaarrekening over het boekjaar 2011 gecontroleerd. Wij hebben een goedkeurende verklaring afgegeven op de aspecten getrouwheid en rechtmatigheid d.d. 20 juni 2012 bij de door het college van burgemeester en wethouders opgestelde jaarrekening 2011. De jaarrekening is opgesteld in overeenstemming met het Besluit Begroting en Verantwoording Provincies en Gemeenten (BBV) en toont een eigen vermogen van € 65,3 mln., een balanstotaal van € 84,0 mln., een resultaat voor bestemming van € 9,2 mln. (negatief) en een resultaat na bestemming van € 0,8 mln. positief.

Als de raad niet overgaat tot ongewijzigde vaststelling van de jaarrekening verzoeken wij u contact met ons op te nemen om verdere acties te bespreken. Een kopie van dit verslag hebben wij gezonden aan het college van burgemeester en wethouders.

Met vriendelijke groet,
PricewaterhouseCoopers Accountants N.V.

G.J.H. Oude Voshaar RA
Partner

PricewaterhouseCoopers Accountants N.V., Diamantstraat 2, 7554 TA Hengelo (Ov.), Postbus 65,
7550 AB Hengelo (Ov.)
T: 088 792 00 74, F: 088 792 94 33, www.pwc.nl

'PwC' is het merk waaronder PricewaterhouseCoopers Accountants N.V. (KvK 34180285), PricewaterhouseCoopers Belastingadviseurs N.V. (KvK 34180284), PricewaterhouseCoopers Advisory N.V. (KvK 34180287), PricewaterhouseCoopers B.V. (KvK 34180289) en andere vennootschappen handelen en diensten verlenen. Op deze diensten zijn algemene voorwaarden van toepassing, waarin onder meer aansprakelijkheidsvoorwaarden zijn opgenomen. Op leveringen aan deze vennootschappen zijn algemene inkoopvoorwaarden van toepassing. Op www.pwc.nl treft u meer informatie over deze vennootschappen, waaronder deze algemene (inkoop)voorwaarden die ook zijn gedeponeerd bij de Kamer van Koophandel te Amsterdam.

Inhoudsopgave

1.	Inleiding	4
2.	Onze belangrijkste boodschappen	5
3.	Uw jaarrekening geeft een getrouw en rechtmatig beeld	7
3.1.	Goedkeurende controleverklaring is verstrekt	7
3.2.	De dekking en de reikwijdte van de controle	7
3.3.	Enkele bevindingen ten aanzien van de getrouwheid van uw jaarrekening	7
3.4.	Enkele bevindingen ten aanzien van het aspect rechtmatigheid	8
3.5.	Geen bevindingen ten aanzien van uw SiSa-bijlage bij de jaarrekening	9
3.6.	Geen bevindingen ten aanzien van uw bijlage Investeren met Gemeenten (IMG)	10
3.7.	Instemming over de schattingen van het college	10
3.8.	Grondslagen voor waardering en resultaatbepaling niet gewijzigd	11
3.9.	U hebt voldaan aan de Wet openbaarmaking uit publieke middelen gefinancierde topinkomens	11
3.10.	Wij zijn in 2011 onafhankelijk geweest	11
4.	Financiële positie van gemeente Dalfsen	12
4.1.	Financieringspositie belangrijk aandachtspunt	12
4.2.	Omvang weerstandsvermogen belangrijk aandachtspunt	13
4.3.	Beperkt positief resultaat na bestemming, resultaat voor bestemming is negatief	14
4.4.	Kwaliteit en informatiewaarde van de jaarstukken dient te worden verbeterd	14
4.5.	De jaarrekening nader bekeken	16
5.	Interne beheersing	19
5.1.	Kwaliteit interne beheersing voldoende	19
5.2.	Kwaliteit IT-omgeving van voldoende niveau	20
5.3.	In 2011 beperkt fraudegeval geconstateerd, inmiddels zijn procedures aangescherpt.	20
6.	Vooruitkijkend	21
6.1.	Gevolgen bijgestelde notitie grondexploitatie van commissie BBV lijken beperkt	21
6.2.	Strategie implementeren vraagt meer	22
A.	Onze dienstverlening	23
A.1.	Kwaliteitsbeheersing binnen PwC	23
A.2.	Onze reactie op het rapport van de AFM	23
A.3.	Wet op het accountantsberoep	23
A.4.	Onze standpunten ten aanzien van de voorstellen van de Europese Commissie met betrekking tot accountants en accountantscontrole	24
B.	Single information Single Audit (SiSa)	25
C.	Investeren met Gemeenten (IMG)	27

1. Inleiding

Dit verslag is uitgegeven conform het Besluit Accountantscontrole Decentrale Overheden (BADO) en geeft achtereenvolgens weer:

- Onze belangrijkste boodschappen en aanbevelingen
- Getrouwheid en rechtmatigheid
- Financiële positie
- Interne beheersing
- Wat ons verder is opgevallen
- Vooruitkijkend

Het accountantsverslag is uitsluitend opgesteld voor gebruik door de gemeenteraad, het college van burgemeester en wethouders en (vanuit SiSa) de Ministeries waarop de SiSa-regelingen zoals vermeld in de SiSa-bijlage betrekking hebben. PricewaterhouseCoopers geeft derde partijen niet het recht om op het rapport te mogen vertrouwen dan wel het rapport voor enig doel te gebruiken. PricewaterhouseCoopers wijst derhalve uitdrukkelijk enige verantwoordelijkheid, aansprakelijkheid en/of zorgplicht jegens andere partijen dan de gemeenteraad van de gemeente Dalfsen van het rapport af.

Het doel van dit accountantsverslag is om u te informeren over onze bevindingen in het kader van de jaarrekeningcontrole 2011 van de gemeente Dalfsen. Deze controle hebben wij in opdracht van de raad uitgevoerd. Wij hebben onze controle over 2011 inmiddels afgerond en zijn tot een goedkeurende controleverklaring gekomen, zowel ten aanzien van het getrouwe beeld van de jaarrekening als ook de rechtmatigheid daarvan.

In de controleverklaring kunnen wij echter niet alle informatie kwijt die wij met u willen delen, daarom willen we deze informatie in dit accountantsverslag opsommen. Hierbij moet gezegd worden dat dit geen uitputtende opsomming is van de uitgevoerde werkzaamheden en de geconstateerde bevindingen. Mocht u hierover met ons willen spreken, dan staan wij daar natuurlijk voor open.

Als onderdeel van de jaarrekeningcontrole hebben wij ook de SiSa bijlage en de bijlage Investeren met Gemeenten (IMG) gecontroleerd. Sinds 2006 maakt de SiSa bijlage onderdeel uit van de reguliere jaarrekening van een gemeente en dienen wij als accountant een oordeel af te geven over de gegevens in deze bijlage. In bijlage B van dit verslag hebben wij een overzicht opgenomen van onze bevindingen ten aanzien van de SiSa bijlage in de jaarrekening 2011. Vanaf 2010 hebben een groot aantal Overijsselse gemeente IMG subsidies ontvangen die conform de SiSa systematiek dienen te worden verantwoord. In bijlage C is daarom de tabel met bevindingen ten aanzien van de IMG-projecten opgenomen.

2. *Onze belangrijkste boodschappen*

1. Wij hebben een controleverklaring afgegeven met een goedkeurend oordeel op het gebied van getrouwheid en rechtmatigheid. Uit onze controle zijn een onzekerheid (eigen bijdrage CAK) en tekortkoming (overlopende schuld) geconstateerd. De onzekerheden en tekortkomingen vallen binnen de gestelde toleranties, waardoor wij een goedkeurende verklaring hebben afgegeven.
2. De interne beheersing is van voldoende niveau om tot een betrouwbare jaarrekening te komen. Wel hebben wij enkele aanvullende controles moeten uitvoeren om zekerheid te verkrijgen (bijvoorbeeld naleving Europese aanbestedingsrichtlijnen). Wij zien nog enkele belangrijke aandachtspunten in de interne beheersing. De interne controles dienen te worden doorontwikkeld en af en toe te worden aangepast qua reikwijdte, daarnaast is het doorvoeren van enkele aandachtspunten in de functiescheidingen in het inkoopproces van belang. Met betrekking tot de bouwleges is vanuit een intern uitgevoerde aanvullende controle gebleken dat de bouwleges onvolledig waren opgelegd. Dit heeft er toe geleid dat gemeente Dalfsen nog voor € 0,1 mln. aan leges heeft opgelegd. Wij hebben het college geadviseerd de interne beheersing in 2012 verder te verbeteren. Hiertoe zullen wij in 2012 ook nadere afspraken met de organisatie.
3. Door de gemeente zijn interne controles verricht met betrekking tot de naleving omtrent rechtmatigheid. Wij hebben de uitkomsten vanuit de interne controle getoetst. In onze management letter hebben wij een aantal aanbevelingen opgenomen met betrekking tot het verder ontwikkelen van de interne controles. Uit door ons uitgevoerde aanvullende controle blijkt een tekortkoming van € 0,22 mln. ten aanzien van de naleving van Europese aanbestedingsrichtlijnen. Wij hebben het college geadviseerd de interne controle aan te scherpen.
4. De kwaliteit van de jaarverslaggeving dient verder te worden verbeterd. Uit onze controle zijn diverse correcties gebleken en doorgevoerd in de jaarrekening. De analyse op de financiële verschillen tussen de begroting en werkelijke realisatie is daarnaast voor verbetering vatbaar. Niet altijd wordt de afwijking afdoende toegelicht. Wij hebben in ons verslag concrete aanbevelingen gedaan om tot verbetering te komen.
5. Door de economische ontwikkelingen staan resultaten van grondexploitaties onder druk. Ook bij gemeente Dalfsen is een dalende trend te constateren ten aanzien van de verwachte resultaten op de grondexploitaties. Wel geldt voor gemeente Dalfsen dat alle lopende exploitaties een positief saldo presteren. De huidige programmering betreft een inschatting van de verwachte opbrengsten in de komende jaren. De daadwerkelijke uitkomsten zijn hierbij nog onzeker. Het is van belang de ontwikkelingen in de projecten adequaat te blijven monitoren. Wij hebben het college daarnaast geadviseerd de programmering periodiek te actualiseren, mede door de grote onzekerheden in de huidige vastgoedmarkt.
6. In 2011 zijn op de niet in exploitaties genomen gronden diverse afwaarderingen verricht. De waarde van de niet in exploitatie genomen gronden is in 2011 getoetst aan de huidige marktwaarde (WOZ waarde of agrarische waarde). Wanneer de marktwaarde onder de boekwaarde uitkomt is de boekwaarde afgewaardeerd naar deze lagere marktwaarde. De afwaarderingen hebben betrekking gehad op de overige gronden (€ 1,7 mln.), de Parallelweg II (€ 0,5 mln) en de Vechtstraat (€ 0,5 mln). Wij kunnen instemmen met de huidige waardering in de jaarrekening 2011.

7. In 2011 is in het kader van het opstellen van de jaarverslaggeving de waardering van de financiële vaste activa beoordeeld. Onderdeel hiervan is de deelnemingswaarde van de WEZO NV en de inbaarheid van de achtergestelde lening aan stichting Larcom. Op basis van een analyse van het eigen vermogen van de WEZO NV per ultimo 2011 is de deelneming in de jaarrekening 2011 afgewaardeerd naar € 1. Daarnaast is de achtergestelde lening ook afgewaardeerd naar € 1. Dit op basis van contractuele afspraken. Wij hebben het college geadviseerd periodiek een goede toets uit te voeren op de marktwaarde van de financiële vaste activa.
8. Ten aanzien van de verwerking van de reservemutaties in de jaarrekening is geconstateerd dat veel mutaties worden doorgevoerd zonder een concrete begrotings(wijziging) in 2011. Dit wordt veroorzaakt door afwijkende afspraken tussen raad en college over de aanpassing en verwerking in de begroting. Zo worden in het verleden geraamde posten niet overgeheveld naar de begroting 2011. Hierdoor worden reservemutaties soms onderbouwd door raadsbesluiten uit bijvoorbeeld 2007. Naar onze mening dienen de huidige afspraken en verwerkingswijze te worden heroverwogen. Hierbij dient tevens in de nota reserves en voorzieningen meer expliciet te worden vastgesteld in hoeverre er afwijkingen van de spelregels van het BBV plaatsvinden. Voor 2011 kunnen wij instemmen met de huidige verwerkingswijze. Wel hebben wij het college geadviseerd in 2012 daadwerkelijk opvolging te geven aan door ons geconstateerde aandachtspunten.
9. In de paragraaf weerstandsvermogen is door gemeente Dalfsen een toelichting gegeven in hoeverre de gemeente in staat is om toekomstige risico's op te kunnen vangen. In deze paragraaf wordt ingegaan op de risico's die door de gemeente worden gelopen. Het is aan te bevelen om de risico's meer concreet weer te geven. Daarnaast is het van belang om de risico's waar nodig te kwantificeren (bijvoorbeeld in een bandbreedte). Dit vergroot de informatiewaarde van de paragraaf aanzienlijk.
10. Wij hebben de SiSa-bijlage en de bijlage Investeren met Gemeenten gecontroleerd. Uit deze controle zijn geen tekortkomingen of onzekerheden gebleken.

3. Uw jaarrekening geeft een getrouw en rechtmatig beeld

3.1. Goedkeurende controleverklaring is verstrekt

In ons dienstverleningsplan hebben wij afspraken gemaakt over de controle van de jaarrekening 2011 van gemeente Dalfsen.

Onder voorwaarde dat u de door het college opgestelde jaarrekening 2011 formeel vaststelt zonder wijzigingen, hebben wij een goedkeurende controleverklaring afgegeven ten aanzien van de aspecten getrouwheid en rechtmatigheid. Deze verklaring is gedateerd op 20 juni 2012. Dit is de datum waarop wij onze controle hebben afgerond.

Wij verzoeken u contact met ons op te nemen als de gemeenteraad de jaarrekening niet ongewijzigd vaststelt. In overleg kunnen we dan actie ondernemen.

3.2. De dekking en de reikwijdte van de controle

Wij voeren de jaarrekeningcontrole uit om een oordeel over de getrouwheid en rechtmatigheid van de jaarrekening als geheel te vormen, zoals bedoeld in artikel 213, tweede lid van de Gemeentewet. Het is niet de doelstelling van een jaarrekeningcontrole om zekerheid te verschaffen over de kwaliteit van de interne organisatie. De controle van de jaarrekening bestaat uit een combinatie van controlewerkzaamheden, waaronder risicoanalyse, cijferbeoordelingen, beoordeling van de administratieve procedures en het daarmee samenhangende systeem van interne beheersingsmaatregelen en gegevensgerichte controlewerkzaamheden. De samenstelling en omvang van die werkzaamheden zijn noodzakelijk voor het verkrijgen van dit oordeel over de getrouwheid en rechtmatigheid.

Tijdens onze controlewerkzaamheden maken wij gebruik van de rapporterings- en goedkeuringstoleranties zoals opgenomen in het controleprotocol accountantscontrole 2011. Dit controleprotocol is door het presidium besproken en akkoord bevonden. Er heeft geen expliciet besluit plaatsgevonden door de raad. Wij kunnen voor 2011 instemmen met het huidige protocol. Wel hebben wij het college geadviseerd in 2012 daadwerkelijk een controleprotocol aan de raad voor te leggen ter expliciete vaststelling. De in het controleprotocol opgenomen toleranties voldoen aan de eisen zoals opgenomen in het Besluit Accountantscontrole Decentrale Overheden ('BADO'). Dit houdt in dat wij een goedkeurende verklaring kunnen afgeven als de geconstateerde fouten minder zijn dan 1% (€ 611.000) en de onzekerheden minder zijn dan 3% (€ 1.834.000) van de totale werkelijke lasten en toevoegingen aan de reserves in de jaarrekening. De rapporteringtolerantie is hierbij vastgesteld op € 55.000.

3.3. Enkele bevindingen ten aanzien van de getrouwheid van uw jaarrekening

Tijdens onze controlewerkzaamheden hebben wij diverse controleverschillen geconstateerd. Deze verschillen zijn besproken en uiteindelijk gecorrigeerd en zijn juist verantwoord in de definitieve jaarrekening. De kwaliteit van de jaarrekening kan verder worden verbeterd, dit heeft voornamelijk betrekking op de kwaliteit van de toelichting op de programmarekening (zie paragraaf 4.4).

Uit onze controle blijkt een resterende onzekerheid en tekortkoming. In onderstaande tabel zijn deze bevindingen opgenomen. Een nadere toelichting is opgenomen in hoofdstuk 4.5.4.

Omschrijving	Tekortkoming (x €)	Onzekerheid (x €)
Onzekerheid ten aanzien van de juistheid en volledigheid van de verantwoorde CAK bijdrage		P.M.
Schuld voldoet niet aan de vereisten vanuit het BBV	€ 0,09 mln.	
Totaal	€ 0,09 mln.	€ P.M.

3.4. Enkele bevindingen ten aanzien van het aspect rechtmatigheid

In 2011 zijn door de gemeente rechtmatigheidsonderzoeken uitgevoerd volgens een met PwC afgestemd controleplan. Vanuit de controle is gebleken dat veel interne controles adequaat worden verricht. Wel zijn een aantal interne controles met onvoldoende diepgang of reikwijdte uitgevoerd. Hierdoor zijn door de interne controle medewerkers en PwC aanvullende controles verricht. Uit de door de gemeente zelf uitgevoerde aanvullende interne controle inzake de volledigheid van de opgelegde bouwleges is gebleken dat € 0,1 mln. aan bouwleges nog niet waren opgelegd. Deze zijn als nog opgelegd en verwerkt in de jaarrekening 2011. Dit is tevens een voorbeeld waaruit de toegevoegde waarde van de interne controles blijkt.

De interne controle op de naleving van Europese aanbestedingsrichtlijnen is met onvoldoende diepgang verricht. Derhalve hebben wij een aanvullende interne controle verricht op dit aspect. Hierbij is voor € 0,22 mln. aan tekortkomingen geconstateerd. Dit betreffen twee contracten die ten onrechte niet Europees zijn aanbesteed. Wij hebben het college geadviseerd de interne controles en de interne procedures in de organisatie aan te scherpen.

Daarnaast is de onzekerheid en de tekortkoming ten aanzien van getrouwheid ook aan te merken als onzekerheid voor het aspect rechtmatigheid. In onderstaande tabel hebben wij onze bevindingen samengevat.

Omschrijving	Tekortkoming (x €)	Onzekerheid (x €)
Tekortkoming inzake naleving van Europese aanbestedingsrichtlijnen	€ 0,22 mln.	
Onzekerheid en tekortkoming getrouwheid betreft ook onzekerheid en tekortkoming op het aspect rechtmatigheid	€ 0,09 mln.	P.M.
Totaal	€ 0,31 mln.	€ P.M.

De totale omvang van deze tekortkomingen blijft onder de door de raad vastgestelde toleranties van 1% voor fouten (€ 611.000.) c.q. 3% voor onzekerheden (€ 1.834.000). Derhalve hebben wij zowel voor het aspect rechtmatigheid als het aspect getrouwheid een goedkeurende controleverklaring afgegeven.

3.4.1. Een aantal overschrijdingen van begrote lasten per programma

Als blijkt dat de gerealiseerde lasten zoals weergegeven in de programmarekening hoger zijn dan de geraamde bedragen met inbegrip van de laatste begrotingswijzigingen, kan er sprake zijn van onrechtmatige uitgaven. Voor een juiste oordeelsvorming is van belang in hoeverre de begrotingsoverschrijding past binnen het door de raad geformuleerde beleid en/of wordt gecompenseerd door hogere opbrengsten. Het bepalen of, respectievelijk welke begrotingsoverschrijdingen onrechtmatig zijn, is voorbehouden aan de gemeenteraad.

In het kader van het afleggen van verantwoording richting de gemeenteraad ligt het autorisatieniveau op het niveau van de programma's.

Uit de jaarverslaggeving blijkt bij diverse programma's onvoldoende door welke redenen de begroting qua lasten is overschreden. Wij hebben het college geadviseerd de toelichtingen hierop aan te scherpen met ingang van de jaarverslaggeving 2012 en daarnaast in de jaarrekening een expliciete toelichting op begrotingsrechtmatigheid op te nemen. Daarnaast blijkt dat enkele afwijkingen mede worden veroorzaakt door de kwaliteit en wijze van inrichting van de begroting. Niet alle lasten in het boekjaar worden ook daadwerkelijk begroot. Een voorbeeld hiervan zijn de lasten inzake de grondexploitaties. Wij hebben het college geadviseerd de begroting op dit aspect aan te scherpen en hier ook adequate prognoses op te nemen in de begroting.

In onderstaand overzicht zijn de begrotingsoverschrijdingen opgenomen. Wanneer de raad de jaarrekening ongewijzigd vastgesteld wordt hiermee ook ingestemd met deze overschrijdingen en zijn de overschrijdingen rechtmatig.

Programma	Omvang overschrijding (x € 1.000)	Conclusie rechtmatigheid
1 Bestuur	€ 1.939	Deze overschrijding heeft met name betrekking op kapitaallasten van het gemeentehuis. Deze lasten worden gedekt uit een reserve. Dit is echter niet op deze wijze begroot. Bij vaststelling van de jaarrekening door de raad wordt de overschrijding tevens vastgesteld en is daarmee alsnog rechtmatig.
7 Sociale voorzieningen en maatschappelijke dienstverlening	€ 295	Overschrijdingen hebben voornamelijk betrekking op kosten bijstandsverlening en werkgelegenheid. Daarnaast afwaardering van de lening Larcom en het afboeken van de deelneming in WEZO. Bij vaststelling van de jaarrekening door de raad wordt de overschrijding tevens vastgesteld en is daarmee alsnog rechtmatig.
8 Volksgezondheid en milieu	€ 3.306	Overschrijding door extra afschrijvingen van investeringen in rioleringen. Deze lasten worden gedekt uit een reserve. Dit is echter niet op deze wijze begroot. Bij vaststelling van de jaarrekening door de raad wordt de overschrijding tevens vastgesteld en is daarmee alsnog rechtmatig.
9 Ruimtelijke Ordening en Volkshuisvesting	€ 3.390	Deze overschrijding heeft met name betrekking op het resultaat van de bouwgrondexploitaties. Dit resultaat is niet begroot en wordt uiteindelijk onttrokken aan de reserve grondexploitaties. Wij hebben het college geadviseerd om deze kosten ook jaarlijks te begroten. Bij vaststelling van de jaarrekening wordt de overschrijding rechtmatig.

3.4.2. Voldoende waarborgen tegen misbruik en oneigenlijk gebruik

Ten aanzien van misbruik en oneigenlijk gebruik (M&O) geldt dat gemeente Dalfsen niet expliciet een integraal M&O-beleid heeft. Wel zijn op de desbetreffende beleidsmatige onderdelen de relevante M&O-aspecten opgenomen in beleid en beheer. De waarborgen tegen misbruik en oneigenlijk gebruik bestaan onder andere uit een integriteitsbeleid, het inrichten van adequate functiescheidingen in processen en het uitvoeren van interne controles.

In de jaarrekening 2011 wordt niet ingegaan op de opzet, de uitvoering en de resultaten van het M&O-beleid. Vanuit onze controle van de jaarrekening en de controle van specifieke verantwoordingen hebben wij geen tekortkomingen op dit punt geconstateerd.

3.5. Geen bevindingen ten aanzien van uw SiSa-bijlage bij de jaarrekening

Wij hebben de bijlage bij de jaarrekening 2011 betreffende SiSa-regelgeving gecontroleerd. Wij hebben geen tekortkomingen geconstateerd ten aanzien van de gecontroleerde SiSa-regelingen. Voor een uiteenzetting van onze controlebevindingen per SiSa-regeling verwijzen wij naar bijlage B.

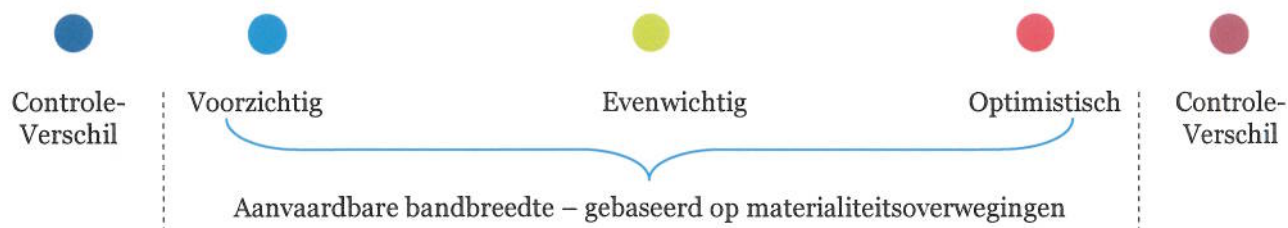
3.6. Geen bevindingen ten aanzien van uw bijlage Investeren met Gemeenten (IMG)

In 2011 heeft provincie Overijssel subsidie aan uw gemeente verstrekt op basis van het investeringsprogramma "Investeren met Gemeenten". Middels een afzonderlijke bijlage in de jaarrekening wordt door Dalfsen conform de SiSa-systematiek verantwoording afgelegd aan de provincie Overijssel. Uit onze controle van beide bijlagen zijn geen tekortkomingen of onzekerheden gebleken. Voor een uiteenzetting van onze controlebevindingen per SiSa-regeling verwijzen wij naar bijlage C. Hier hebben wij een beperkte toelichting opgenomen.

3.7. Instemming over de schattingen van het college

Bij het opmaken van de jaarrekening dient het college van burgemeester en wethouders bepaalde schattingen te maken en besluiten te nemen aangaande aangelegenheden van relatief subjectieve aard. Wij brengen in dit kader de volgende zaken onder uw aandacht. Wij kunnen instemmen met de in de jaarrekening toegepaste waarderingsgrondslagen en de door de directie en het college gemaakte afwegingen en schattingen.

Belangrijke schattingen	Kwalificatie	Toelichting
	2011	
Afschrijvingen	●	Afschrijvingspercentage Wij hebben de door gemeente Dalfsen gehanteerde afschrijvingspercentages beoordeeld en geen bijzonderheden geconstateerd.
Waardering lening en deelnemingen	●	Waardering leningen en deelnemingen In 2011 is de achtergestelde lening van stichting Larcom en de deelnemingswaarde van de WEZO NV afgewaardeerd naar € 1. Dit op basis van onze jaarrekeningcontrole. Wij hebben de waardering van de verschillende leningen en deelnemingen beoordeeld. Wij kunnen instemmen met de huidige waardering. Wel hebben wij het college geadviseerd meer actief te sturen op de waardering van de leningen en deelnemingen. Dit aspect dient minimaal jaarlijks te worden beoordeeld en financieel te worden vertaald in de jaarverslaggeving.
Voorzieningen	●	Voorzieningen De voorzieningen in de jaarverslaggeving van gemeente Dalfsen zijn door ons beoordeeld. In het kader van onze jaarrekeningcontrole hebben wij geconstateerd dat aan alle voorzieningen en adequate onderbouwing ten grondslag ligt.

Naast eerder genoemde specifieke inschattingen hebben wij onder andere ook onderstaande inschattingen beoordeeld:

- Waardering van debiteuren;
- De bepaling en onderbouwingen van de verplichtingen en enkele kortlopende schulden;
- De inschatting van niet-kwantificeerbare risico's;
- Voor de inschattingen van de grondexploitaties verwijzen wij u naar hoofdstuk 4.5.

Uit onze beoordeling blijken geen aandachtspunten of tekortkomingen die van invloed zijn op ons oordeel bij de jaarrekening. Wij stemmen in met de toegepaste waarderingsgrondslagen en de door de het college gemaakte afwegingen en schattingen.

3.8. Grondslagen voor waardering en resultaatbepaling niet gewijzigd

De grondslagen van waardering en resultaatbepaling zijn in vergelijking met vorig boekjaar niet gewijzigd. De gehanteerde grondslagen zijn passend voor de financiële verslaggeving van gemeente Dalfsen.

3.9. U hebt voldaan aan de Wet openbaarmaking uit publieke middelen gefinancierde topinkomens

Op grond van de Wet openbaarmaking uit publieke middelen gefinancierde topinkomens ('Wopt') moeten beloningen, waaronder voorzieningen ten behoeve van toekomstige beloningen, zoals pensioen en ontslaguitkeringen, in de jaarrekening worden vermeld als deze de gemiddelde ministersbeloning (voor 2011 vastgesteld op € 193.000) te boven gaan. Bij onze controle hebben wij vastgesteld dat de Wopt wordt nageleefd door de gemeente Dalfsen.

3.10. Wij zijn in 2011 onafhankelijk geweest

De 'International Federation of Accountants' (IFAC) heeft per 1 juli 2009 enkele wijzigingen aangebracht in de 'Code of Ethics for Professional Accountants' (de Code). Deze vernieuwde Code is per 1 januari 2011 van kracht geworden en is per die datum volledig geïmplementeerd in de onafhankelijkheidsregels en -procedures van PwC wereldwijd. Implementatie van de Code in nationale regelgeving wordt in 2012 verwacht. De veranderingen zullen niet tot nauwelijks invloed hebben op de relatie van PwC met haar klanten. Wij hebben gedurende het jaar geen onafhankelijkheidsissues geconstateerd.

Conform onze afspraken geven wij onderstaand de aanvullende werkzaamheden weer, welke wij naast de controle van de jaarrekening (inclusief de SiSa bijlage) hebben verricht:

- Werkzaamheden in het kader van het verstrekken van controleverklaringen bij subsidieverantwoordingen;
- Beperkte BTW-advisering;
- Uitvoering van een adviesopdracht inzake planning en control.

Deze werkzaamheden hebben geen invloed op onze onafhankelijke positie als controlerend accountant ten behoeve van de raad van de gemeente Dalfsen.

4. Financiële positie van gemeente Dalfsen

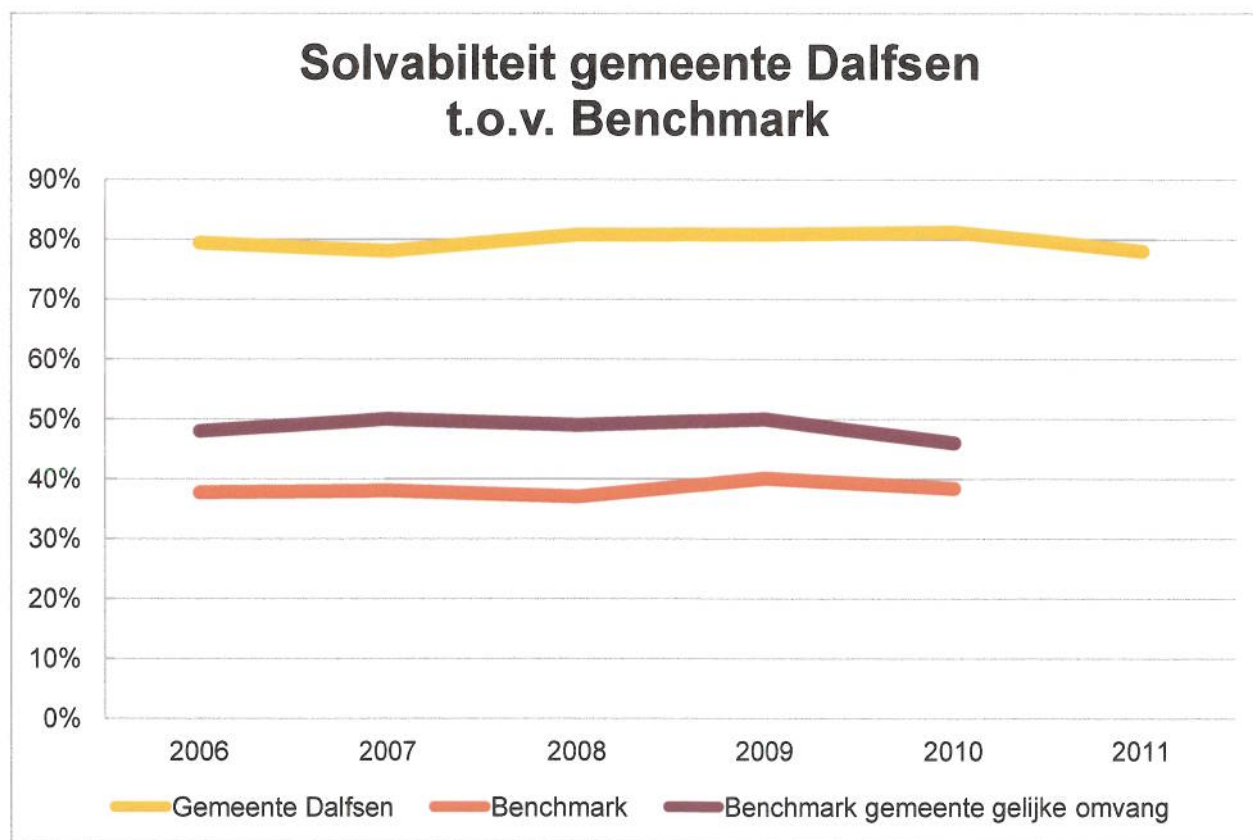
4.1. Financieringspositie belangrijk aandachtspunt

De solvabiliteit van de gemeente geeft een goed beeld van de financieringspositie. Onderstaand hebben wij de solvabiliteitsratio's weergegeven over 2010 en 2011.

Kengetal	2011	2010
Solvabiliteit	78%	81%

4.1.1. De solvabiliteit van gemeente Dalfsen is als goed en stabiel te kwalificeren

De solvabiliteit geeft de mate aan waarin de gemeente aan haar langlopende verplichtingen kan blijven voldoen. Een graadmeter hiervoor betreft de solvabiliteitsratio (eigen vermogen/totaalvermogen). De solvabiliteitsratio voor de gemeente bedraagt op 31 december 2011 78% ten opzichte van 81% ultimo 2010. Bij bedrijven ligt dit een gezonde solvabiliteitsratio tussen de 20% - 25%. De solvabiliteitsratio van de gemeente Dalfsen ligt ruim boven het benchmark gemiddelde van gemeenten. De benchmarkgegevens bestaan uit een gemiddelde van de solvabiliteitsratio's van 80 gemeenten van verschillende omvang.

*De benchmarkgegevens van 2011 zijn nog niet bekend.

De solvabiliteit van gemeente Dalfsen laat een stabiel beeld zien. Ten opzichte van de benchmark gegeven is te zien dat gemeente Dalfsen ruim boven het landelijk gemiddelde uitkomt. Een gezonde financiële basis.

In uw treasuryparagraaf zijn de kasgeldlimiet en de renterisiconorm opgenomen. Gemeente Dalfsen voldoet aan de eisen van de renterisiconorm. Daarnaast is de kasgeldlimiet in 2011 niet overschreden.

In het kader van de Wet Hof (zie ook 6.1.1) wordt het EMU saldo veel belangrijker. Indien wordt afgeweken van de naar verwachting op te leggen taakstelling op dit gebied kan dit omvangrijke boetes opleveren. De concrete invulling is nog niet volledig duidelijk. Wel betekent dit dat naar verwachting de kasstromen meer in evenwicht dienen te zijn. Het is hierbij van belang voor Dalfsen om concreet met een liquiditeitsplanning te gaan werken. Dit aangezien in het kader van de wet Hof het monitoren van de kasstromen een steeds belangrijker aandachtspunt wordt.

De grens voor het EMU-Saldo in 2011 (tekort van de collectieve sector in relatie tot het bruto binnenlandsproduct) voor de gemeente Dalfsen is bepaald op € 1.9 mln. tekort. Over de werkelijke realisatie van het EMU-saldo is geen informatie in de jaarverslaggeving 2011 opgenomen. Overigens is het op grond van de verslaggevingrichtlijnen niet verplicht informatie over het EMU-saldo in de jaarrekening op te nemen. Wij hebben het college geadviseerd om in de volgende jaarrekening in de financiële paragraaf ook informatie te verschaffen over het gerealiseerde EMU-saldo. Wij hebben het college daarnaast geadviseerd het EMU-saldo periodiek te monitoren en indien nodig het investeringsbeleid hierop aan te passen.

Daarnaast worden naast de Europese eisen ook de uitgangspunten van het Nederlands trendmatig begrotingsbeleid in de nieuwe Wet HOF vastgelegd. Dit betreft onder meer de strikte scheiding tussen inkomsten en uitgaven, via vaste uitgavenplafonds (kaders) en automatische stabilisatie aan de inkomstenkant van de begroting. Ontwikkelingen (met nog bestaande onzekerheden) die concreet dienen te worden gevolgd.

De Wet HOF wordt voorgelegd aan de Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG), het Interprovinciaal Overleg (IPO) en de Unie van Waterschappen (UvW). De beoogde ingangsdatum van de Wet HOF is 1 januari 2013.

4.2. Omvang weerstandsvermogen belangrijk aandachtspunt

Het weerstandsvermogen is een andere graadmeter in hoeverre de gemeente in staat is financiële tegenvallers op te vangen betreft. In de paragraaf weerstandsvermogen is dit nader uiteengezet en uitgesplitst in de weerstandscapaciteit en risico's waarvoor geen (dekking-)maatregelen voor zijn getroffen.

In de paragraaf weerstandsvermogen is door gemeente Dalfsen toelichting gegeven in hoeverre de gemeente in staat is om toekomstige risico's op te kunnen vangen. Ten eerste wordt ingegaan op de weerstandscapaciteit, waarbij op basis van het eigen vermogen weergegeven welke reserves kunnen worden meegenomen. Hierbij wordt weergegeven op welke reserves een beklemming zit. Uit de paragraaf blijkt onvoldoende welk bedrag nu wordt aangemerkt als daadwerkelijk aanwezige weerstandscapaciteit.

Vervolgens wordt ingegaan op de risico's die door de gemeente worden gelopen. In de paragraaf weerstandsvermogen wordt ingegaan op een aantal algemene risico's. De informatie over de risico's is weinig concreet voor gemeente Dalfsen gepresenteerd. Wij hebben het college de volgende aanbevelingen gedaan:

- Het meer specifiek weergegeven van de risico's voor gemeente Dalfsen;
- Het bieden van inzicht in de omvang (in euro's) van de verwachte risico's, bijvoorbeeld door middel van een bandbreedte;
- Het weergegeven van de beheersmaatregelen die door de organisatie zijn ingericht om de risico's te beheersen;
- Het tevens weergegeven van positieve risico's in de paragraaf;
- Het weergegeven van het beleid rondom aanwezige weerstandscapaciteit
- Het presenteren van het beleid inzake risicomanagement.

Naar onze mening kan hierdoor de informatiewaarde van de paragraaf verder worden vergroot.

4.3. *Beperkt positief resultaat na bestemming, resultaat voor bestemming is negatief*

Om inzicht te geven in het voorspellend vermogen van de gemeente, geven wij in onderstaand overzicht weer wat de verschillen zijn tussen de primaire begroting, de aangepaste begroting en de programmarekening 2011. (N=nadeel, V=voordeel).

(x € 1.000)	Begroting na wijzigingen	Realisatie	Vershil
Resultaat voor bestemming	4.919 N	9.192 N	4.266 N
Mutatie reserves	4.919 V	10.026 V	5.110 N
Resultaat na bestemming	0	844 V	844 V

Uit de jaarrekening blijkt dat het resultaat voor bestemming een omvangrijk verlies betreft, zowel qua begroting als werkelijke realisatie. Het verlies wordt met name verklaard door een aantal overschrijdingen op programma's. Hierbij bestaat de afspraak dat veel verantwoorde kosten gedekt worden uit een bijdrage uit de reserves. Uit de jaarrekening blijkt in enkele gevallen onvoldoende wat de onderliggende redenen zijn van de afwijkingen. Het is van belang om de kwaliteit van de jaarverslaggeving hierop te verbeteren (zie ook 4.4.).

4.4. *Kwaliteit en informatiewaarde van de jaarstukken dient te worden verbeterd*

In uw jaarstukken is conform het BBV onderscheid gemaakt in het jaarverslag en de jaarrekening. In het jaarverslag hebt u de programmaverantwoording opgenomen en in de jaarrekening de programmarekening. Volgens het BBV zit het onderscheid tussen de programmaverantwoording en de programmarekening onder andere in de volgende punten:

- In de programmaverantwoording wordt aangegeven in welke mate doelstellingen gerealiseerd zijn, in de programmarekening alleen begrote en gerealiseerde baten en lasten per programma;
- In de programmarekening dienen afwijkingen tussen begrote en gerealiseerde baten en lasten verklaard te worden, in de programmaverantwoording hoeven alleen de gerealiseerde baten en lasten opgenomen te worden.

Hieraan wordt voldaan in uw jaarverslaggeving.

Uit een beoordeling van de opgenomen toelichting op de afwijkingen tussen begroting en werkelijke realisatie in de programmarekening blijkt dat de opgenomen toelichtingen zeer summier zijn weergegeven. Dit is naar onze mening een duidelijk verbeterpunt om de kwaliteit van de jaarverslaggeving te verbeteren. Nu is in veel gevallen niet geheel duidelijk wat de onderliggende redenen zijn voor deze afwijking. Daarnaast ontbreekt een koppeling tussen de inhoudelijke beleidsrealisatie en de financiële afwijkingen.

Vanuit onze rol als accountant beoordelen wij de informatiewaarde van de jaarstukken op de volgende onderdelen:

- Voldoen de jaarstukken aan wettelijke kaders (Gemeentewet, Besluit Begroting en Verantwoording)
- Voldoen de jaarstukken aan interne kaders (Financiële verordening)

Daarnaast geven wij vanuit onze natuurlijke adviesfunctie onze mening over de informatiewaarde van de jaarstukken. Welke zaken vallen ons op en welke concrete adviezen en best-practices kunnen we met u delen op dit gebied. In onderstaande tabel hebben wij op een aantal onderdelen onze adviezen weergegeven.

Onderdeel	Oordeel	Toelichting
Voldoen de jaarstukken aan de wettelijke kaders?	<i>voldoende</i>	Er wordt voldaan aan de wettelijke kaders uit het BBV.
Voldoen de jaarstukken aan de interne kaders?	<i>Matig</i>	<p>In art. 8 van uw financiële verordening is opgenomen dat in de jaarstukken verantwoording afgelegd dient te worden door beantwoording van de volgende vragen:</p> <ul style="list-style-type: none"> • wat hebben we bereikt (outcome)? • welke goederen en diensten zijn geleverd (output)? • wat de kosten zijn (input)? • hoe de resultaten zich verhouden tot de in de begroting gestelde doelen <p>In het jaarverslag wordt per programma ingegaan op bovenstaande vragen. Hiermee wordt voldaan aan de eisen die in de verordening zijn gesteld. Wel ontbreekt in veel gevallen een toelichting hoe de prestaties zijn bereikt en hoe de resultaten zich verhouden tot de in de begroting gestelde doelen. Wel is in afspraak tussen raad en college gewerkt met het meer op hoofdlijnen weergegeven van het gerealiseerd zijn van de beleidsmatige doelstellingen.</p>
Zijn voor alle over- en overschrijdingen rekenkundig sluitende verklaringen aanwezig?	<i>onvoldoende</i>	<p>In zowel de programmarekening als in de programmaverantwoording wordt per programma inzicht gegeven in wat het gekost heeft. In de programmarekening wordt vervolgens een summier analyse opgesteld. Uit de analyse blijkt niet altijd wat de onderliggende reden is van geconstateerde afwijkingen.</p> <p>Enkele voorbeelden hiervan zijn:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Programma 1: Programma onderdeel saldo kostenplaats heeft een overschrijding van € 2.3 mln. In de analyse wordt een uitsplitsing van het programma saldo van € 0,1 mln. weergegeven. Op basis van deze opstelling is niet vast te stellen wat de reden is van deze forse overschrijding. - Programma 4: op het programma onderdeel industrie worden minder baten gerealiseerd dan begroot (€0,4 mln). Hier wordt in de analyse verder geen toelichting op gegeven. -Programma 8: kosten overschrijding op het programma onderdeel Riolering en waterzuivering. Hier is ruim € 4 mln. meer besteed dan begroot. Uit de toelichting blijkt niet duidelijk waardoor dit is veroorzaakt. Programma 9: Zowel op lasten als baten een overschrijding ten opzichte van begroting op het programmaonderdeel Bouwgrondexploitatie part. woningbouw. Dit wordt veroorzaakt doordat deze baten en lasten niet tussentijds worden bijgesteld.
Zijn voor alle over- en overschrijdingen inhoudelijk toelichtingen aanwezig?	<i>onvoldoende</i>	In de programmarekening wordt een analyse verricht op het saldo van de programmarekening. Hierbij wordt een cijfermatige uitsplitsing gemaakt hoe dit saldo is opgebouwd, bij een aantal programma's wordt een toelichting gegeven op een aantal afwijkingen. In ons vorige punt hebben wij enkele voorbeeld opgenomen van overschrijdingen waar geen toelichting op wordt gegeven. Een aantal onder en overschrijdingen wordt veroorzaakt door de wijze waarop projecten worden begroot zie hiervoor ook paragraaf 4.5.5
Hadden afwijkingen reeds gedurende het jaar voorzien kunnen worden?	<i>matig</i>	In een aantal gevallen blijkt dat afwijkingen gedurende het jaar voorzien hadden kunnen worden. Een voorbeeld hiervan is de afwijkingen bij Bouw grondexploitatie part woningbouw. Dit is op basis van de huidige afspraken niet bijgesteld middels begrotingswijzigingen.

Samenvattend geven wij u de volgende adviezen in overweging:

- De analyses kunnen sterk worden verbeterd, waarbij een analyse op programmaonderdeel is aan te bevelen. Wel is het van belang om in samenspraak met de raad afspraken te maken over het niveau waarop een toelichting wordt gegeven, bijvoorbeeld alle afwijkingen groter dan € 25.000 op programma onderdeel niveau.
- Door de wijze waarop gemeente Dalfsen begroot is het sturen op meerjarige projecten lastig. Zie hiervoor ook ons punt in paragraaf 4.5.5.
- De huidige analyse per programma wordt uitgevoerd op gesaldeerd niveau. Het is aan te raden om een analyse op lastenniveau en op batenniveau uit te voeren.
- Er dient een meer duidelijke koppeling te worden gelegd tussen beleidsmatige realisatie en de financiële verschillen tussen begroot en werkelijke realisatie. Op basis hiervan is het voor de raad mogelijk om een goede indruk te krijgen van de realisatie van afspraken (incl. doelmatigheid).

4.5. De jaarrekening nader bekeken

4.5.1. Grondexploitaties

Het Vakberaad gemeentefinanciën constateert dat Nederlandse gemeenten als gevolg van de crisis gezamenlijk € 3,2 miljard moeten afboeken op het grondeigendom. Ten opzichte van een eerder uitgebracht rapport door het VNG in 2010 is er landelijk nog geen verbetering zichtbaar. De grondexploitaties (incl. de niet in exploitatie genomen gronden) leggen een groot beslag op het vermogen van de gemeente (in 2011 circa 35% van het balanstotaal) en brengt diverse risico's met zich mee. Om inzicht te verkrijgen in de financiële risico's stelt de gemeente exploitatieoverzichten op waarin een schatting van de te maken kosten afgezet zijn tegen verwachte opbrengsten. Aan deze schattingen liggen diverse parameters en uitgangspunten ten grondslag, zoals inflatiecijfers waartegen toekomstige kosten en opbrengsten gecorrigeerd worden, rentepercentages voor het toerekenen van financieringskosten, de looptijd van het project en uitgifteprijsen. Deze parameters bepalen in grote mate ook het verwachte resultaat op de verschillende projecten. De huidige economische situatie leidt tot een vermindering van de vraag naar nieuwbouw en is van invloed op de parameters en uitgangspunten voor de grondexploitaties. Hierdoor loopt de gemeente het risico dat grondexploitaties verliesgevend zullen zijn. In onze jaarrekeningcontrole is de controle van de grondexploitaties een zeer belangrijk aandachtspunt geweest.

Onder de voorraden zijn per ultimo 2011 de volgende onderdelen verantwoord.

(x € 1.000)	Stand per 31-12-2011	Stand per 31/12/2010
Niet in exploitatie genomen gronden	18.569	21.744.
Onderhandenwerk; waaronder bouwgrondexploitatie	8.489	10.932
Gereed product en handelsgoederen	27	17
Totaal	27.085	32.693

De huidige economische situatie heeft op de grondexploitaties van gemeente Dalfsen tot op heden relatief weinig effect gehad. De huidige grondexploitaties sluiten allemaal met een positief saldo en er bestaan op basis van een inschatting van het college nog voldoende afzetmogelijkheden. De risico's zijn hierdoor beperkt. Duidelijk mag zijn dat er onzekerheden bestaan in de huidige markt. Het is onzeker in hoeverre de geplande verkopen ook daadwerkelijk gerealiseerd zullen worden. Op basis van de huidige inschattingen kan dit worden opgevangen binnen de verschillende projecten. Het is van belang om de grondexploitaties minimaal jaarlijks te actualiseren en hierbij eventuele inschattingen bij te stellen. Wij hebben het college geadviseerd de ontwikkelingen nauwgezet te volgen.

4.5.1.1. Huidige verwerking onbelaste reserve dorpsuitleg voldoet niet aan het BBV

De onbelaste reserve dorpsuitleg bedraagt per ultimo 2011 circa € 7,3 mln. Deze reserve wordt vanuit de grondexploitaties gevoed op basis van de verkochte aantal m2 grond. Dit is door de raad vastgesteld. Op basis van de notitie grondexploitaties van de commissie BBV kan de huidige verwerkingswijze alleen worden gehanteerd indien sprake is van een causaal verband tussen de verwachte te maken bovenwijkse kosten en de betreffende grondexploitaties. In dat geval dient ook een voorziening in plaats van een reserve te worden gevormd. In de jaarverslaggeving 2011 wordt hier niet aan voldaan. De huidige verwerkingswijze voldoet hiermee niet aan het BBV. Gezien de expliciete besluitvorming door de raad kunnen wij voor 2011 nog instemmen met deze verwerkingswijze. Wij hebben het college wel dringend geadviseerd de huidige verwerkingswijze aan te passen aan de gestelde regels in het BBV. Deze aanpassing dient daadwerkelijk in de jaarrekening 2012 te worden doorgevoerd.

4.5.1.2. Niet in exploitatie genomen gronden zijn adequaat gewaardeerd

De voorraadpost niet in exploitatie genomen gronden is in de jaarrekening 2011 gedaald van € 21,7 mln. (2010) naar € 18,6 mln. ultimo 2011. Dit wordt mede verklaard doordat in 2011 voor een aantal percelen een afwaardering heeft plaatsgevonden naar agrarische waarde (impact 1,7 mln.), daarnaast is een subsidie ontvangen en onder de niet in exploitatie genomen gronden verantwoord.

Ten behoeve van onze jaarrekeningcontrole hebben wij de waardering van de gronden gecontroleerd. Op basis hiervan zijn aanvullende afwaarderingen doorgevoerd, aangezien de boekwaarde hoger was dan de huidige marktwaarde. Deze aanvullende afwaarderingen (circa € 1 mln.) is op basis van besluitvorming door de raad direct onttrokken aan de algemene reserve grondbedrijf. Wij kunnen hiermee instemmen. Wij hebben het college wel geadviseerd de niet in exploitatie genomen gronden jaarlijks te beoordelen op waardering. Indien de boekwaarde hoger blijkt te zijn dan de marktwaarde, dan dient op basis hiervan een voorziening te worden getroffen.

4.5.2. Deelneming WEZO NV en achtergestelde lening Larcom afgewaardeerd

In 2011 is in het kader van de jaarrekeningcontrole de waardering van de financiële vaste activa beoordeeld. Dit op basis van beschikbare financiële informatie en eventuele onderliggende contracten. Op basis van een analyse van het eigen vermogen van de WEZO NV, per ultimo 2011, is de deelneming in de jaarrekening 2011 afgewaardeerd naar € 1. Daarnaast is onder de overlopende passiva een schuld opgenomen voor het aandeel van gemeente Dalfsen in het verwachte tekort over 2011 van de NV. Gemeente Dalfsen is financieel medeverantwoordelijk voor het tekort, derhalve is op basis van het BBV terecht een schuld hiervoor opgenomen.

Gemeente Dalfsen heeft een achtergestelde lening aan het SW bedrijf Larcom. Op basis van de contractuele afspraken en de financiële situatie bij Larcom is de achtergestelde lening in de jaarrekening 2011 afgewaardeerd naar € 1. Dit aangezien het risico bestaat dat de lening niet meer inbaar is. Op basis van de gemaakte afspraken met Larcom kunnen wij uit voorzichtigheid instemmen met deze verwerkingswijze.

4.5.3. Onzekerheid met betrekking tot de volledigheid van de CAK bijdragen

In de jaarrekening is een vordering opgenomen met betrekking tot de nog te ontvangen CAK bijdragen (€ 0,05 mln.). Gemeente Dalfsen heeft geen inzicht in de totale omvang van de te ontvangen CAK bijdragen. Derhalve kan de gemeente niet vaststellen of de opgenomen vordering juist en volledig is verantwoord. Wij hebben de volledigheid van de CAK bijdragen derhalve als PM-onzekerheid opgenomen. Zie ook onderdeel 3.3.

4.5.4. *Opgenomen schuld voldoet niet aan vereisten BBV*

Onder de overlopende passiva is een schuld opgenomen (totaal € 0,09 mln.). Deze schuld voldoet niet aan de vereisten van het BBV, aangezien de oorsprong van de schuld pas in 2012 ontstaat. Derhalve is ten onrechte een schuld opgenomen in de jaarrekening. Wij hebben dit als tekortkoming aangemerkt. Zie ook onderdeel 3.3.

4.5.5. *Verwerking reserves dient te worden geactualiseerd*

Ten aanzien van de reserves geldt dat gemeente Dalfsen een werkwijze kent waarbij bij het initiële raadsbesluit een krediet wordt vastgelegd. Op basis van dit raadsbesluit wordt een begrotingswijziging doorgevoerd voor het totale krediet. In de daarop volgende jaren wordt op basis van het krediet reserve mutaties en onttrekkingen verricht. Deze worden echter niet opgenomen in de jaarbegrotingen. Hierdoor ontstaan in de opvolgende jaren omvangrijke verschillen tussen de begrote en werkelijke mutaties in de reserves. Naar onze mening verdient het de voorkeur om de investeringskredieten en de hiermee samenhangende begrotingen over de jaarschijven te ramen, zodat de raad meer kan sturen op de reserves. Daarnaast geeft dit de raad meer mogelijkheden om tussentijds bij te sturen of om inzicht te houden in de vrij besteedbare reserves.

Op basis van het BBV mogen reservemutaties worden verwerkt tot aan het begrote bedrag. Er zijn uitzonderingen op deze regel mogelijk. Dit dient dan expliciet door de raad te worden vastgesteld. Daarnaast dient terughoudend hiermee te worden omgegaan. Uit onze controle blijkt dat in veel gevallen af wordt geweken van de begroting 2011 en meer mutaties in de reserves worden doorgevoerd. Hierbij blijken de volgende constatering:

- Mutaties tussen de algemene reserve vrij besteedbaar en de algemene reserve reeds bestemd worden niet formeel begroot. Aangezien dit een beklemming is in de algemene reserve van de gemeente Dalfsen en derhalve de beklemming wordt gewijzigd op basis van besluiten van de Raad kunnen wij hiermee instemmen;
- Er worden wijzigingen in reserves doorgevoerd op basis van begrotingen uit voorgaande jaren. Formeel zouden deze reservemutaties weer moeten worden opgenomen in de begroting 2011. Dit wordt echter, conform voorgaande jaren, niet verwerkt, aangezien de raad een keer een besluit hierover heeft genomen. Aangezien de raad heeft besloten over de aanwending kunnen wij voor 2011 hiermee instemmen. Wel hebben wij het college geadviseerd de wijze van opzet van de begroting aan te passen. De huidige begroting voor het boekjaar geeft op deze wijze onvoldoende inzicht in de daadwerkelijke uitgaven en aanwending van de reserves.
- Middels de vaststelling van de nota reserves en voorzieningen zijn impliciet een aantal uitzonderingen vastgesteld op het BBV. Hierbij worden saldi van bepaalde producten (bijvoorbeeld riolering/afval/grondexploitaties) automatisch verrekend met de betreffende reserves. Wij kunnen hier voor 2011 mee instemmen. Wel hebben wij het college dringend geadviseerd in 2012 een expliciet voorstel aan de raad voor te leggen waar ingegaan wordt op de uitzonderingen, de reden van de uitzondering op het BBV en de voor- en nadelen hiervan. Hierdoor kan een goede afweging worden gemaakt door de Raad bij het bepalen van de kaderstelling op dit gebied.

4.5.6. *Sturing op gewaarborgde geldleningen vergroten door grotere risico's*

Gemeente Dalfsen staat voor totaal € 54 mln. garant voor geldleningen (vorig jaar € 48 mln.). Van deze borgstelling heeft circa € 45 mln. betrekking op woningbouwcorporaties. Wij adviseren u de financiële positie van de instellingen waarvoor garantstelling is afgegeven, strak te monitoren. Mede omdat een aantal woningcorporaties in financiële problemen verkeert. Deze problemen lijken niet op zich te staan. De verwachting is dat er meer corporaties in moeilijkheden verkeren of binnenkort geraken. Indien een corporatie niet zelfstandig aan haar verplichtingen kan voldoen, worden de tekorten in eerste instantie gedragen door de buffers van het Waarborgfonds Sociale Woningbouw en de overige corporaties. Mochten deze reserves niet toereikend zijn dan staan alle gemeenten gezamenlijk voor 25% van de tekorten garant voor het verstrekken van renteloze leningen aan deze corporatie. De gemeente waar de corporatie is gevestigd staat daarnaast voor nog eens 25% garant tot het verstrekken van renteloze leningen.

5. Interne beheersing

5.1. Kwaliteit interne beheersing voldoende

Ten behoeve van onze jaarrekeningcontrole hebben wij de interne beheersing van gemeente Dalfsen beoordeeld. Onze bevindingen hebben wij uitgebracht in een afzonderlijke managementletter. Wij hebben onze aanbevelingen besproken met het management. Uit de managementletter en onze jaarrekeningcontrole blijken onder andere de volgende belangrijke constatering/aanbevelingen:

- Ten aanzien van het uitvoeren van interne controles zien wij mogelijkheden tot verdere ontwikkeling. Aandachtspunt hierbij is het meer risicogericht uitvoeren van de interne controles, het doorvertalen van de bevindingen en het kritisch bekijken van de reikwijdte. Sommige interne controle worden nu uitgevoerd gericht op het beoordelen van het proces. Dit is ook een belangrijk onderdeel van de gemeentelijke bedrijfsvoering. Deze controles dienen te worden gecombineerd met controles gericht op het aantonen van getrouwheid en rechtmatigheid. In 2012 zullen wij nader overleg voeren met de organisatie om deze doorontwikkeling te realiseren.
- De interne controle met betrekking tot de naleving van de Europese aanbestedingsrichtlijnen dient te worden verbeterd. Vanuit de door ons aanvullend uitgevoerde controle zijn enkele tekortkomingen en aandachtspunten gekomen. Daarnaast is gebleken dat de reikwijdte van de uitgevoerde interne controle onvoldoende is.
- De volledigheid van de opbrengsten bouwleges wordt nog onvoldoende getoetst binnen het proces en vanuit de interne controle. Vanuit een, door de interne controle medewerker, uitgevoerde aanvullende controle is gebleken dat € 0,1 mln. te weinig leges is aangeslagen. Dit is alsnog opgelegd. Daarnaast was de aansluiting tussen de verschillende administraties lastig te maken.
- In de interne controle op subsidies wordt geen toets verricht op de subsidievaststellingen. De interne controle is hierbij gericht op de subsidietoekenningen. Aangezien met name de financiële rechtmatigheid bij de vaststelling van de subsidie wordt bepaald, is juist dit aspect van het subsidieproces van belang. Wij hebben aanvullende werkzaamheden verricht op de subsidievaststellingen. Hieruit komen geen materiële tekortkomingen. Wel hebben wij het college geadviseerd de interne controles aan te scherpen.
- Volledigheid van WSW-verantwoording is landelijk een belangrijk aandachtspunt. Dit hebben wij beoordeeld in het kader van onze jaarrekeningcontrole en hieruit zijn geen tekortkomingen of onzekerheden gebleken.
- De nota grondbeleid was niet actueel. In 2012 is een nieuwe nota vastgesteld. Hiermee is hieraan opvolging gegeven. Wij zullen de nieuwe nota beoordelen in het kader van de jaarrekeningcontrole 2012.
- Er dienen in het inkoop –en betaalproces een aantal verbeteringen te worden doorgevoerd.

In het kader van de jaarrekeningcontrole, maar met name met betrekking tot de beheersing van de interne organisatie is het van belang om in 2012 deze bevindingen op te pakken.

5.2. Kwaliteit IT-omgeving van voldoende niveau

Onze controleaanpak is gericht op een efficiënte controle van de jaarrekening, waarbij de administratieve organisatie en interne controle worden beoordeeld en gegevensgerichte controles worden uitgevoerd. Voor zover dat van belang is voor de jaarrekeningcontrole, maken wij gebruik van de betrouwbaarheidswaarborgen in de geautomatiseerde gegevensverwerking. Door ons is derhalve geen afzonderlijk onderzoek uitgevoerd naar de betrouwbaarheid en continuïteit van de geautomatiseerde gegevensverwerking als geheel of naar onderdelen daarvan.

Hierbij richten wij ons op de volgende aandachtsgebieden:

Op grond van artikel 2:393 lid 4 BW besteden wij in ons accountantsverslag aandacht aan de bevindingen met betrekking tot de betrouwbaarheid en continuïteit van de geautomatiseerde gegevensverwerking. Onze controle heeft geen bevindingen opgeleverd die in dit kader moeten worden gerapporteerd. Onze EDP-auditors hebben in de managementletter aan het college en management enige aanbevelingen gedaan ter verdere optimalisatie van de IT-controls.

5.3. In 2011 beperkt fraudegeval geconstateerd, inmiddels zijn procedures aangescherpt.

De primaire verantwoordelijkheid voor het voorkomen en ontdekken van fraude en onjuistheden berust bij de het college van burgemeester en wethouders. De gemeenteraad ziet erop toe dat de het college van burgemeester en wethouders hiertoe adequate procedures volgt en actie onderneemt als daartoe aanleiding bestaat.

Als uw accountant hebben wij de verantwoordelijkheid om risico's van fraude te herkennen, voor zover deze risico's kunnen leiden tot materiële fouten in de jaarrekening.

Door de organisatie is in 2011 een beperkt fraudegeval geconstateerd ten aanzien van verrichte contante betalingen aan burgers. Dit aspect is door het college actief opgepakt en inmiddels zijn de interne procedures en de interne controles hierop aangepast. Hiermee is opvolging gegeven aan het geconstateerde aandachtpunt.

6. Vooruitkijkend

6.1. Gevolgen bijgestelde notitie grondexploitatie van commissie BBV lijken beperkt

In februari 2012 heeft commissie BBV een bijgestelde notitie grondexploitaties gepubliceerd. Deze notitie geeft handreikingen aan gemeente over de wijze waarop dient te worden omgegaan met grondexploitaties en de waardering van de NIEGG gronden. De adviezen van de commissie BBV zijn verplicht met ingang van het boekjaar 2012. Voor de jaarrekening 2011 heeft de gemeente Dalfsen ervoor gekozen om de jaarrekening op te stellen conform de eisen zoals opgenomen in de oude notitie grondexploitaties.

Vanuit onze controle hebben wij geconstateerd dat de gemeente voor de jaarrekening 2011 voldoet aan de eisen zoals deze op dit moment door commissie BBV worden gesteld. Wel zijn er een aantal belangrijke aandachtspunten voor komende jaren.

- Voor het activeren van kosten bij niet in exploitatie genomen gronden moet een reëel en stellig voornemen bestaan dat deze in de nabije toekomst wordt bebouwd. Dit moet gebaseerd zijn op een raadsbesluit, waarin inhoud wordt gegeven aan ambitie en planperiode. Gemeente Dalfsen kent een aantal grondexploitaties met dit stellige voornemen. Het is van belang om voor deze gronden na te gaan in hoeverre een raadsbesluit ten grondslag ligt aan het stellige voornemen.
- Activeren van vervaardigingskosten op NIEGG mag tot het niveau van de huidige marktwaarde van de grond. Op het moment dat er een raadsbesluit is over de concrete invulling van de toekomstige locaties en de nog te maken kosten dan is het toegestaan om te activeren tot de marktwaarde van de toekomstige bestemming. Gemeente Dalfsen kent in de jaarrekening 2011 enkele gronden die zijn gewaardeerd op toekomstige marktwaarde. Derhalve wel van belang om het effect te beoordelen.
- De commissie BBV adviseert gemeente om te bezien of de looptijd en grootte van de grondexploitaties in verhouding staat tot de adequate beheersing van alle aspecten en risico's binnen de grondexploitaties.
- Commissie BBV gaat uitgebreid in op de mogelijkheden van een reserve c.q. voorziening bovenwijkse voorzieningen.

Wij hebben het college geadviseerd actief te beoordelen wat de gevolgen van de notitie zijn voor gemeente Dalfsen.

6.2. Strategie implementeren vraagt meer

Gemeenten staan voor complexe uitdagingen- veelal versterkt door de economische crisis. Vaak hebben gemeenten hun strategie al aangepast en hebben colleges hun collegeprogramma geformuleerd. Het realiseren van deze plannen is de uitdaging. De kredietcrises en de eurocrises hebben directe gevolgen voor de gemeenten¹, en om deze het hoofd te bieden hebben gemeenten meer dan ooit behoefte aan daadkracht en realisatiekracht. PwC heeft onderzoek gedaan naar wat gemeenten moeten doen om succesvol te zijn in het realiseren van strategische doelstellingen. Dit onderzoek dat wij de titel 'Making it happen' hebben gegeven wijst uit dat leiderschap de belangrijkste succesfactor is, maar niet voldoende. Strategie tot een succes maken vraagt om meer; de volgende succesfactoren worden genoemd door de deelnemers aan het onderzoek².

- Leiderschap is cruciaal;
- Zorg voor een eenduidige, overkoepelende, strategische visie;
- Benut externe partners ook als doe-tank, niet alleen als denk-tank;
- Blijf oog houden voor behoeften van burgers en bedrijven;
- Koppel de strategie aan een sluitend financieel dekkingsplan;
- Werk met een gefaseerd en actiegericht implementatieplan;
- Voer de strategie uit als een veranderkundige transformatie.

Logischerwijs start de weg naar een krachtige gemeente met een duidelijke langetermijnvisie. Met een duidelijk implementatieplan moet men vervolgens op weg om de strategie te realiseren. Essentieel is dat de visie en het plan de verschillende beleidsvelden, diensten en sectoren overstijgen. Uit ons onderzoek blijkt dat maar een enkele gemeente zo'n adequaat implementatieplan heeft.

Ook naar buiten toe blijkt dat bestuurskrachtige gemeenten in verschillende rollen kunnen samenwerken met verschillende partners. Dit betekent dus samenwerking op verschillende niveaus met andere overheden, regiogemeenten, bedrijven en maatschappelijke instellingen. De diversiteit aan partners betekent dat de lokale overheden een doeltreffend en daadkrachtig beheer op contracten moeten uitvoeren. Deze regierol wordt steeds belangrijker en vraagt om andere en nieuwe kwaliteiten en competenties van uw organisatie, medewerkers en uw ondersteunende systemen. En niet te vergeten adequaat financieel management. Wij adviseren nu halverwege deze gemeenteraadsperiode te evalueren wat uw realisatiekracht is en te bepalen op welke factoren u die realisatiekracht in de tweede helft wilt versterken.

¹ Op www.pwc.nl/gemeentevanmorgen vindt u desgewenst meer informatie over het internationale onderzoek.

A. Onze dienstverlening

A.1. Kwaliteitsbeheersing binnen PwC

Kwaliteits- en risicobeheersing in onze dienstverlening is een integraal onderdeel van de wijze waarop de organisatie wordt aangestuurd. Ons risicomanagementbeleid is erop gericht dat belangrijke risico's tijdig onderkend, geanalyseerd en juist ingeschat worden. De beleidsbepalers zijn eindverantwoordelijk voor het adequaat functioneren van dit systeem en dit staat aan de basis van de dagelijkse praktijk. Onze teams van professionals leveren de gewenste onderscheidende kwaliteit door hun opdrachten volgens de richtlijnen uit te voeren en elkaars werk continu te beoordelen.

In ons transparantieverlag, dat beschikbaar is op onze website (zie www.pwc.nl/nl/onze-organisatie/feiten-en-cijfers.jhtml), doen de beleidsbepalers verslag van de activiteiten op het gebied van de kwaliteitsbeheersing. Alle in dat verslag genoemde maatregelen en procedures zijn erop gericht een redelijke mate van zekerheid te bieden dat wettelijke controles worden uitgevoerd in overeenstemming met de relevante wet- en regelgeving. De beleidsbepalers hebben de opzet en werking van het kwaliteitsbeheersings- en controlesysteem, zoals op hoofdlijnen beschreven in het transparantieverlag, geëvalueerd. De beleidsbepalers verklaren dat het stelsel van kwaliteitsbeheersing doeltreffend functioneert, het interne toezicht op de naleving van de onafhankelijkheidsvoorschriften is uitgevoerd en onze partners, directors en medewerkers de vereiste kennis van, inclusief de ontwikkelingen op, ons vakgebied op een gestructureerde manier onderhouden.

A.2. Onze reactie op het rapport van de AFM

In het kader van de Wet toezicht accountantsorganisaties (Wta) houdt de AFM toezicht op de Nederlandse accountantsorganisaties. Op 6 november 2011 heeft de AFM haar rapport 'Prikkel voor kwaliteit accountantscontrole' uitgebracht naar aanleiding van een door haar verricht themaonderzoek bij alle 15 OOB-vergunninghouders. Het onderzoek was inventariserend van aard en gericht op twee thema's: onafhankelijkheid en het benoemen, beoordelen, belonen en sanctioneren van externe accountants. De AFM heeft aangegeven dat PwC zich aan de wet- en regelgeving heeft gehouden.

Wij verwijzen naar de uitgebreide uitleg in ons transparantieverlag (zie www.pwc.nl/nl/onze-organisatie/feiten-en-cijfers.jhtml).

A.3. Wet op het accountantsberoep

In februari 2012 nam de Tweede Kamer het wetsvoorstel van de Wet op het accountantsberoep (Wab) aan. Dit wetsvoorstel ziet op de fusie van de twee beroepsorganisaties NIVRA en NOvAA en enkele zaken rondom de titels en bevoegdheden van registeraccountants en Accountant-Administratieconsulenten en de opleidingen tot accountant.

Het wetsvoorstel bevat tevens een aantal door de Tweede Kamer ingediende amendementen. Een aantal van deze amendementen is uitsluitend van toepassing op OOB's en de accountantsorganisatie die de wettelijke controle bij de OOB uitvoert. De voorgestelde maatregelen omvatten met name verplichte kantoorroulatie na acht jaar en een strikte scheiding tussen de wettelijke controle en overige diensten.

Het besluitvormingsproces in de Eerste Kamer is nog maar net begonnen. De Eerste Kamer kan het wetsvoorstel aannemen of afwijzen. Dit proces zal enige tijd duren en omdat de uitkomst onzeker is, is het op dit moment onduidelijk of en wanneer deze wet van kracht zal worden.

Als het wetsvoorstel wordt aangenomen, zullen enkele in de amendementen gehanteerde begrippen als 'financieel overzicht' en 'assurance' wettelijk gedefinieerd moeten worden, evenals het startpunt voor de berekening van de achtjaars-termijn.

A.4. Onze standpunten ten aanzien van de voorstellen van de Europese Commissie met betrekking tot accountants en accountantscontrole

In november 2011 bracht de Europese Commissie voorstellen uit met betrekking tot verdergaande regulering van de wettelijke accountantscontrole, accountantsorganisaties en de Europese markt voor accountantsdiensten. Deze voorstellen bestaan uit een Richtlijn die beoogt wijzigingen aan te brengen in de bestaande 'Achtste Richtlijn', een Verordening met regels specifiek voor de wettelijke controle bij Organisaties van Openbaar Belang en een impactanalyse. De Richtlijn en Verordening worden behandeld door het Europees Parlement en de Raad van Ministers. Wanneer zij beide de definitieve versies van Richtlijn en Verordening (inclusief de door hen vastgestelde amendementen) hebben vastgesteld, zal de Europese Commissie deze van kracht laten worden. De Richtlijn zal in de Nederlandse wetgeving moeten worden opgenomen om hier van kracht te kunnen zijn. De Verordening heeft rechtstreekse werking. Het is op dit moment niet te voorspellen wanneer de voorstellen van kracht zullen worden en evenmin wat de inhoud van de definitieve wetgeving zal zijn.

De huidige voorstellen volgen op het in oktober 2010 door de Europese Commissie uitgebrachte groenboek genaamd 'Beleid inzake controle van financiële overzichten: Lessen uit de crisis'. Veel van de in dat consultatiedocument opgenomen ideeën komen in de voorstellen terug. Veel van de voorstellen steunen wij, waar onder:

- Initiatieven ter verdere verbetering van de kwaliteit van de accountantscontrole.
- Invoering van International Standards in Auditing in de gehele EU.
- Een grotere rol voor Raden van Commissarissen en Auditcommissies.
- Een transparanter proces voor de selectie van de accountantsorganisatie die de wettelijke controle uitvoert.
- Betere uitwisseling van informatie tussen de accountant en de toezichthouders op financiële instellingen (DNB en AFM).
- Betere mobiliteit voor accountants binnen de EU.

Andere voorstellen wijzen wij af, omdat er geen goede reden voor de voorstellen is en omdat gevreesd moet worden dat zij een negatieve invloed op de kwaliteit van de accountantscontrole zullen hebben, zoals:

- Verplichte roulatie van accountantsorganisatie na maximaal zes jaar (tenzij de onderneming gebruik maakt van joint audit, waarbij de onderneming minimaal twee accountantsorganisaties benoemt – dan wordt de periode verlengd tot negen jaar).
- Het strikt scheiden van de accountantscontrole en andere diensten bij de zelfde onderneming.
- Het bewerkstelligen van 'audit only' netwerken, waarbij het de grotere accountantsnetwerken wordt verboden andere diensten dan de accountantscontrole te verlenen (niet alleen niet bij hun controlecliënten, maar in het geheel niet), en hen daarnaast wordt verboden aan netwerken deel te nemen die dergelijke andere diensten verlenen.

De rol van de accountant blijft volgens de voorstellen ongewijzigd. Wij vinden dit niet optimaal, gezien de gewijzigde behoeften van de belanghebbenden bij accountantscontrole. Onze stellingname is, evenals voorheen, gebaseerd op de volgende gedachtegang: wij zijn voor versteviging van de rol van de accountant, voor maatregelen die een kans op het falen van een groot netwerk verkleinen en/of de gevolgen beperken en voor adequate borging van de onafhankelijkheid. Wel vinden wij dat maatregelen praktisch uitvoerbaar moeten zijn, maar ook moeten bijdragen aan de kwaliteit van de accountantscontrole en het vertrouwen van belanghebbenden in de rapportage van ondernemingen. Dit laatste helpt het vertrouwen in de financiële markten te herstellen tegen maatschappelijk aanvaardbare kosten.

B. Single information Single Audit (SiSa)

Wij hebben in onze controle specifieke werkzaamheden verricht om een oordeel te kunnen geven over de getrouwheid en rechtmatigheid van de financiële verantwoordingsinformatie in de bijlage inzake SiSa bij de jaarrekening 2011 van gemeente Dalfsen. Onze werkzaamheden hebben gevarieerd tussen het beoordelen van de interne beheersing en het uitvoeren van detailcontroles. In de bijlage bij de jaarrekening zijn twee typen indicatoren opgenomen:

- Indicatoren (bedragen en andere kwantitatieve gegevens, veelal prestatie-indicatoren), die van invloed zijn op de financiële vaststelling.
- Indicatoren, zonder invloed op de financiële vaststelling.

Voor de eerste indicator geldt dat er een relatie is tussen de jaarrekening en de bijlage. Wij hebben op deze indicatoren een reguliere rechtmatigheidscontrole uitgevoerd en indien specifiek gevraagd is de deugdelijke totstandkoming van de indicator beoordeeld. De tweede indicator heeft normaliter geen directe relatie met de gemeentelijke jaarrekening. Deze indicatoren zijn noodzakelijk voor het departementale jaarverslag. Bij deze indicatoren hebben wij alleen de deugdelijke totstandkoming van de indicator beoordeeld.

Voor de bevindingen uit onze controle gelden op grond van het Besluit Accountantscontrole Decentrale Overheden ('BADO') zwaardere rapporteringstoleranties dan voor andere onderdelen van de reguliere jaarrekening.

In dit rapport van bevindingen hebben wij per specifieke uitkering fouten en onzekerheden, boven een vastgestelde financiële grens, opgenomen voor zover deze niet door de gemeente zijn gecorrigeerd. De financiële grens is afhankelijk gesteld van de omvangsbasis van de regeling. De omvangsbasis wordt gebaseerd op de gevraagde indicator. Bij een gevraagde indicator van "bestedingen gedurende het jaar" wordt de omvangsbasis bijvoorbeeld gevormd door de bestedingen in de regeling. De financiële grens is per specifieke uitkering:

- € 10.000 indien de omvangsbasis kleiner dan of gelijk is aan € 100.000;
- 10% indien de omvangsbasis groter dan € 100.000 en kleiner dan of gelijk aan € 1.000.000 is;
- € 100.000 indien de omvangsbasis groter dan € 1.000.000 is.

Door de raad is de rapportage tolerantie voor de SiSa regelingen vastgesteld van € 55.000.

De rapporteringstolerantie heeft geen consequenties voor de omvang en aard van de controle van specifieke uitkeringen. Het gaat alleen om het rapporteren van de waargenomen fouten en onzekerheden voortkomende uit de accountantscontrole.

Op basis van de nota verwachtingen accountantscontrole uitgegeven door het ministerie van Binnenlandse Zaken rapporteren wij middels onderstaande voorgeschreven tabel de geconstateerde fouten of onzekerheden per regeling.

Nr	Naam specifieke uitkering of overige	Totale fout of onzekerheid per specifieke uitkering	Totale omvang van de fout of de onzekerheid (in Euro's)	Toelichting fout/onzekerheid
C6	Wet inburgering (Wi)	Geen	0,-	n.v.t.
C7C	Investing stedelijke vernieuwing (ISV) Projectgemeenten SiSa tussen medeoverheden	Geen	0,-	n.v.t.
D5	Regeling verbetering binnenklimaat primair onderwijs 2009	Geen	0,-	n.v.t.
D9	Onderwijsachterstandenbeleid 2011-2014 (OAB)	Geen	0,-	n.v.t.
E27B	Brede doeluitkering verkeer en vervoer SiSa tussen medeoverheden	Geen	0,-	n.v.t.
G1C-1	Wet sociale werkvoorziening (Wsw) Gemeentedeel 2011	Geen	0,-	n.v.t.
G1C-2	Wet sociale werkvoorziening (Wsw) (Gemeenten (incl. WGR) Totaal 2010)	Geen	0,-	n.v.t.
G2	Gebundelde uitkering (WWB+WIJ+IOAW+IOAZ+levensonderhoud beginnende zelfstandigen Bbz 2004+WWIK)	Geen	0,-	n.v.t.
G3	Besluit bijstandsverlening zelfstandigen 2004 (exclusief levensonderhoud beginnende zelfstandigen)	Geen	0,-	n.v.t.
G5	Wet Participatiebudget (WPB)	Geen	0,-	n.v.t.
G6	Schuldhelpverlening	Geen	0,-	n.v.t.
H10	Brede doeluitkering Centra voor Jeugd en Gezin (BDU CJG)	Geen	0,-	n.v.t.

C. Investeren met Gemeenten (IMG)

Met ingang van 2010 dienen een aantal verkregen subsidies van de provincie Overijssel (Investeren met Gemeenten) volgens de SiSa systematiek te worden verantwoord (zie uitgangspunten in bijlage B). Onderstaand is de tabel met bevindingen opgenomen:

Nr	Naam specifieke uitkering of overige	Totale fout of onzekerheid per specifieke uitkering	Totale omvang van de fout of de onzekerheid (in Euro's)	Toelichting fout/onzekerheid
1	Waterbelevingspark	Geen	n.v.t.	n.v.t.
2	Passantenhaven	Geen	n.v.t.	n.v.t.
3	Vechtvliet	Geen	n.v.t.	n.v.t.
4	Westermolen	Geen	n.v.t.	n.v.t.
5	De Stokte	Geen	n.v.t.	n.v.t.
6	Uitkijktoren	Geen	n.v.t.	n.v.t.
7	Invulling cichoreifabriek	Geen	n.v.t.	n.v.t.
8	I.M.G. algemeen	Geen	n.v.t.	Zie 1)
9	Externe Veiligheid deel 1	Geen	n.v.t.	n.v.t.
10	Externe Veiligheid deel 2	Geen	n.v.t.	n.v.t.

1) Dit betreffen verantwoorde algemene kosten voor IMG van € 19.740. Deze kosten zijn ten laste van gemeentelijke bijdragen gebracht. Hiervoor is geen subsidie van de provincie voor toegekend.